

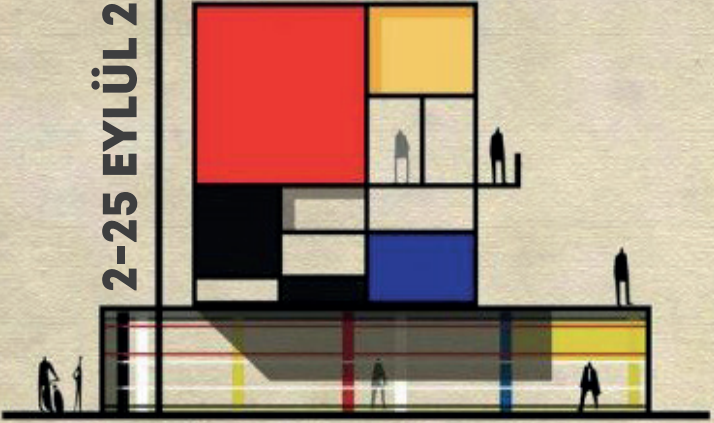

FATİH SAHN-I SEMÂN
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

SAHN-I SEMÂN'DA

İNSAN BİLGİ
ADALET
KONUŞMALARI

2-25 EYLÜL 2022

İlim Yayma
Cemiyeti
1951

FATİH SAHN-I SEMÂN
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

SAHN-I SEMÂN'DA
İNSAN BİLGİ
ADALET
KONUŞMALARI

Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi antikiteden günümüze felsefi ve bilimsel geleneklerin vazgeçilmez merkezi temaları arasında yer almış “İnsan”, “Bilgi” ve “Adalet” kavramlarını işleyecek uzun soluklu bir program hazırladı.

Her sene bu kavramlardan birini ele alacak program, 2022’de “İnsan”la başlayacak ve üç senede bir aynı kavramın ele alındığı bir döngü olarak devam edecek.

Ele aldığı kavramın düşünce tarihindeki önemli metinler üzerinden takip edilmesini hedefleyen programda seçilmiş metinler kronolojik sıraya göre bir veya birkaç oturumda işlenecek. Tartışılacak paragrafların bağlamını oluşturan düşünce ve eser hakkındaki öz bilgilerle zenginleştirilecek oturumlar çevrim içi gerçekleştirilecek. Önümüzdeki yıllarda hem metinlerin ve oturumların çok dilli olması, hem de düşünce tarihinin farklı geleneklerine ve simalarına yer verilmesi programın öncelikli hedefi arasında yer almakta.

AÇILIŞ
KONUŞMASI

M. Ayhan Çitil

İnsanı Okumak

2 Eylül Cuma 09:00-09:30

Seminer Hocası	Okunacak Metin ve Yazarı	Metnin Dili	Seminer Gün ve Saati
Oğuz Haşlakoğlu	<i>Şölen, Phaidros, Politetei,</i> Platon	Türkçe	2 Eylül Cuma, 10:00- 12:00
Ömer Orhan Aygün	<i>Politika,</i> Aristoteles	Türkçe	2 Eylül Cuma, 14:00-16:00
Hümeyra Özturan	<i>Muhtasar min Kitâbi'l-Ahlak,</i> Galen	Türkçe	3 Eylül Cumartesi, 10:00-12:00
Yunus Cengiz	<i>Kitâbü'l-hayevân, Hüceci'n-nübüvve,</i> <i>Kitâbü'l-mesâ'il ve'l-cevâbât fi'l-ma'rife,</i> Câhız	Arapça	3 Eylül Cumartesi, 14:00-16:00
Osman Demir	<i>el-Muğnî</i> Kâdi Abdülcebbar	Arapça	4 Eylül Pazar, 10:00-12:00
Zahit Tiryaki	<i>Kitabü'n-nefs,</i> İbn Sînâ	Türkçe	4 Eylül Pazar, 14:00-16:00
M. Cüneyd Kaya	<i>İhya'ü 'ulûmi'd-dîn,</i> Gazzâlî	Türkçe	9 Eylül Cuma, 10:00-12:00
Fatma Turgay	<i>Hikmetü'l-işrâ,</i> Sühreverdî el-Maktûl	Türkçe	9 Eylül Cuma, 14:00-16:00
Eşref Altaş	<i>el-Metâlibü'l-âliye,</i> Eşref Altaş	Türkçe	10 Eylül Cumartesi, 10:00-12:00
Ercan Alkan	<i>Fusûsu'l-hikem,</i> İbnü'l-Arabî	Türkçe	10 Eylül Cumartesi, 14:00-16:00
Tuncay Başoğlu	<i>et-Tavzîh,</i> Sadrüşşeria	Türkçe	11 Eylül Pazar, 10:00-12:00
Sümeyye Parıldar	<i>el-Hikmetü'l-müteliye fi esfâri'l-'aqliyyeti'l-erba'a,</i> Molla Sadrâ	Türkçe	11 Eylül Pazar 14:00-16:00
İshak Arslan	<i>Metot Üzerine Konuşma,</i> R. Descartes	Türkçe	16 Eylül Cuma, 10:00-12:00
M. Akif Kayapınar	<i>Leviathan</i> Thomas Hobbes	Türkçe	16 Eylül Cuma, 14:00-16:00

Seminer Hocası	Okunacak Metin ve Yazarı	Metnin Dili	Seminer Gün ve Saati
Ahmet Dağ	<i>İnsan Doğası Üzerine İnceleme,</i> David Hume	Türkçe	17 Eylül Cumartesi, 10:00-12:00
Ahmet Ayhan Çitil	<i>Aydınlanma Nedir?,</i> Immanuel Kant	Türkçe	17 Eylül Cumartesi, 14:00-16:00
Mustafa Özel	<i>Faust,</i> Johann Wolfgang von Goethe	Türkçe	18 Eylül Pazar, 10:00-12:00
Hüseyin Etil	<i>Feuerbach Üzerine Tezler,</i> Karl Marx	Türkçe	18 Eylül Pazar, 14:00-16:00
V. Metin Demir	<i>Psikanaliz Üzerine Beş Ders,</i> Sigmund Freud	Türkçe	23 Eylül Cuma, 10:00-12:00
Erdal Yılmaz	<i>Hümanizm Üzerine,</i> Martin Heidegger	Türkçe	23 Eylül Cuma, 14:00-16:00
Nurullah Ardıç	<i>İnsan Doğası: İktidara Karşı Adalet,</i> Noam Chomsky, Micheal Foucault	Türkçe	24 Eylül Cumartesi, 10:00-12:00
Alim Arlı	<i>İnsan Doğasının Geleceği,</i> Jürgen Habermas	Türkçe	24 Eylül Cumartesi, 14:00-16:00
Eyüp Süzgün	<i>Yarasa Olmak Neye Benzer,</i> Thomas Nagel	Türkçe	25 Pazar, 10:00-12:00

Platon
(ö. MÖ 348-347)

Şölen
Phaidros
Politeia

Oğuz Haşlakoğlu

İstanbul Teknik Üniversitesi

Platon düşünce tarihi içinde çığır açıcı önemi haiz bir düşünür olarak felsefenin mucididir. İstedığımız kadar felsefenin içeriğinin ona ait olmayacağını düşünelim ki bu doğrudur, kendisinden önce gelen düşünceyi sistematize ederek bir öğretiye dönüştüren odur. Bizzat sistem (sustêma) terimi parça ve bütünün birliği olarak tanımlanarak ona aittir. Bunun bilinmesinin anlamı ise şudur: Platon’dan önce ve Platon’dan sonra vardır. Felsefe tarihinde benzer olarak yapılan Sokrates öncesi ifadesinin anlamı da buna dayalıdır. Platon bir yandan hocası/ustası Sokrates’in bilgi ve erdemini ayrılmazlığı ilkesini insan için temel başvuru olarak miras edindi diğer yandan da Pytagorasçı sayı ve kendi icadı olan idea/eidos kavramıyla varlık ve oluş meselesini ne biri ne de diğerini mutlak almaksızın ya da reddetmeksizin açıklamaya çalışarak kendisinden sonraki tüm bir düşünce tarihini derinden etkiledi. Platon öğretisinin temelinde, kendi hakikati olan ölümsüzlüğünü doğarak düşmek sûretiyle unutan insan bulunur ve meşhur mağara istiaresi unutuluşun içinde sürüklendiği hafıza kaybında insan esaretinin portresini sunar. Philosophia tam olarak bu esaretin sonlandırılması nedeniyle metin üzerinden muhakeme faaliyetine indirgenemez. Bu bağlamda iki bölümlük seminer *Sumposion (Şölen)*, *Phaidros* ve başeseri olarak kabul edilen *Politeia (Devlet)* diyaloglarının kimi kısımlarının okunarak yorum ve değerlendirilmesine yönelik bir gayret içinde olacaktır.

– 2 Eylül Cuma, 10:00-12:00

Aristoteles
(ö. MÖ 322)

Politika

Ömer Orhan Aygün

Galatasaray Üniversitesi

Politika, I, 1’in Aristoteles külliyatında ve ardıllarında ne kadar önemli olduğunu açıklamak zor değil: Aristoteles’in insanı “logos sahibi hayvan” diye belirlediği pasaj bu pasajdır. Üstelik bu belirlemeyi başka hayvanların psikolojileri, iletişim yolları ve örgütlenme biçimleriyle karşılaştırmalı olarak yapar. Yani söz konusu ünlü pasajda insanın doğada “logos sahibi” tek hayvan oluşu dil, psikoloji, etik ve politikaya ilişkin karmaşık ve içiçe belirlemelerin merkezinde yer almaktadır. Ayrıca Aristoteles külliyatında bu belirleme insanı yalnızca öbür hayvanlardan değil, tanrısal varlıklardan da kesin bir şekilde ayırt etmektedir. Dolayısıyla “Logos”u (veya dünyanın “logos”unu) bir şekilde Tanrı ile bağdaştıran daha önceki ve sonraki anlayışlardan Aristoteles’inkini ayıran en önemli özelliklerden birini de bu pasajda bulabiliyoruz.

Hayvan Araştırmaları, I, 1’deki pasajın önemini açıklamak ise bu kadar kolay değil. Bu pasajda Aristoteles hayvan türlerini birbirinden ayırt etmenin çok farklı biçimlerini sergiler. Dolayısıyla Aristoteles’in “taksonomi” temelli biyoloji anlayışından ne kadar farklı olduğunu bu pasajda görebiliyoruz. Ama bizim için asıl önemlisi, insan türünü başka hayvan türlerinden ayırt ederken onu *Politika*’daki pasajdan farklı olarak biricik saymaması, insanı farklı ayırım çizgileri boyunca farklı hayvanlardan ayırıp farklı hayvanlarla birlikte öbektirmesi. Bu nedenle biz bu pasajı *Politika*’daki pasajı sorgulayabilmek ve zorlayabilmek için kullanmak niyetindeyiz.

– 2 Eylül Cuma, 14:00-16:00

Galen
(ö. 216)

Muhtasar min Kitâbi'l-Ahlâk

Hümevra Özturan

Marmara Üniversitesi

Galen'in, *Kitâbü'l-ahlâk* adıyla Arapça'ya tercüme edilen ve Yunanca aslı kaybolup sadece Arapça özetiyle günümüze ulaşan *Peri Êthon (Ahlak Üzerine)* risalesi, hem antik dönem hem de İslâm ahlâk felsefesini anlamak için kilit konumda bir eserdir. Bu özet metinde yer alan ahlâk tanımı, İslam felsefesinin klasik döneminde kaleme alınan ahlâk eserlerinden Osmanlı dönemindeki ahlâk risalelerine kadar pek çok kitapta tercih edilmiş, muhtelif tadil ve düzenlemelerle bilinçli bir alımlamaya tâbi tutulmuştur. Bunun dışında risalede yer alan bahisler, ahlâk düşüncesinin muhtelif problemlerine yönelik belirli bir yaklaşımın temsilcisidir. Bir tabip olarak Galen'in, ahlâka cisimsel/bedensel ekseninde bir bakış açısı geliştirmeye çalıştığı gözlenir. Bu bakış açısının İslam ahlâk eserlerinde yansımalarını izlemek de risalenin incelenmesine ayrı bir veçhe katmaktadır. Bu seminerde, bahsi geçen bu perspektifleri dikkate alan bir okuma yapılmaya çalışılacak, sadece Galen'in ahlâk düşüncesini anlamak değil, bu düşüncenin İslâm ahlâk eserlerine yansımaları da takip edilmeye çalışılacaktır.

– 3 Eylül Cumartesi, 10:00-12:00

Câhız
(ö. 255/869)

Kitâbü'l-hayevân,
Hücecü'n-nübüvve,
Kitâbü'l-mesâ'il ve'l-cevâbât fi'l-ma'rife

Yunus Cengiz

Mardin Artuklu Üniversitesi

Yaşamın farklı yönlerini eserlerine yansıtan Câhız'ın insan düşüncesini *Kitâbü'l-Hayevân*, *Hücecü'n-nübüvve*, *Kitâbü'l-Mesâ'il ve'l-cevâbât fi'l-ma'rife* eserlerinde diğerlerinden daha derli toplu hâlde görmek mümkündür. İnsanın temel eğilimleri olarak görülen beslenme ve cinselliğin toplumsal hayattaki farklı görünüşleri *Kitâbü'l-Hayevân*'da açığa vurulmuştur. *Hücecü'n-nübüvve*'de bir taraftan insanı düşünmeye yönelten gereksinim, arzu, beklenti, hatıralar ve sevinç arasındaki ilişki edebi bir şekilde serdedilirken diğer taraftan insanın tüm kabiliyetine rağmen zayıflıkları ve dışarıdan bir uyarıcıya olan ihtiyacı vurgulanmaktadır. *Kitâbü'l-Mesâ'il*'de ise akıl ve arzu arasındaki çatışmanın yanında iradenin farklı halleri ele alınmaktadır.

– 3 Eylül Cumartesi, 14:00-16:00

≡
Kādî Abdülcebâr
(ö. 415/1025)

el-Muğnî

Osman Demir

Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Mu‘tezile geleneğinde ekolün ilkeleri, önemli kişi ve kavramları hakkında kapsamlı bilgi veren en önemli metin şüphesiz Kādî Abdülcebâr’a ait *el-Muğnî*’dir. Bu eser, tevhid ve adalet merkezli sistemin kilit konularına dair analitik bilgiler sunmanın ötesinde her bir konu ve kavramın tarihçesini de ayrıntılı biçimde vermektedir. Bu sebeple mezhebin, bilgi, tanrı ve tabiat hakkındaki fikirlerini içerdiği gibi insan anlayışını da bütüncül bir yapı içinde ortaya koymaktadır. Nitekim bu muhteva içinde, teklif, irade, tevfid, mahlûk, aslah, istihkak ve lütf gibi kelamın insana dokunan tartışmaları müstakil birer cilt halinde ele alınmıştır. Böylece Kādî, kısaca güç sahibi (*kâdir*) olarak nitelediği insanın, en başta fiil ehliyeti ile tevhid ve adalet başta olmak üzere ekolün diğer kritik kavramlarıyla ilişkisini başarılı biçimde incelemektedir. Bu seminerde Mu‘tezile’nin insan anlayışını ortaya koymak için incelemeyi düşündüğümüz kısım ise *el-Muğnî*’nin teklif (dini sorumluluk) başlığını taşıyan XI. cildinde (s. 309-312) yer almaktadır. Burada yazar, teklifin mahiyet ve hakikatini belirledikten sonra, insanın tanımına dair ekol içi ihtilaflara girmekte ve nihayetinde kendi görüşünü ayırt edici hususiyetlere de işaret ederek ifade etmektedir.

– 4 Eylül Pazar, 10:00-12:00

≡
İbn Sînâ
(ö. 428/1037)

Kitabü’n-nefs

Zahit Tiryaki

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İbn Sînâ’nın *Kitabü’n-nefs*’i, inşa edildiği dönemin bütüncül dünya görüşü açısından insan ve insanın etkinlikleri hakkında makul, nesnel ve bilimsel bir anlayış sunmak amacıyla yazılmıştır. Metin bu yönüyle İslam felsefesinin klasik çağında genel olarak nefis özel olarak insan üzerine yazılan, hem yazıldığı dönemde hem de sonraki birkaç yüzyıl boyunca oldukça etkili olan en nitelikli felsefi çözümlemelerden birisidir. İbn Sina *Kitabü’n-nefs*’te, bir nefsin, kendisiyle ilişki kurmaya hazır hale gelmiş bir bedenle birlikte nasıl var olduğundan başlayarak, hayatın bütününe yayılan her türden biyolojik, yaşamsal, duyuşsal, bedensel, fiziksel ve zihinsel etkinliğin nefis-beden birlikteliği içinde nasıl gerçekleştiğini felsefi olarak açıklamaya çalışmakta; bunun ardından genel olarak canlı varlıkları, özel olarak insanı oluşturan nefis ve beden şeklindeki iki temel bileşenin hayatın son bulunduğu noktadan sonraki durumlarına ilişkin kendi içinde tutarlı bir açıklama sunmaya gayret etmektedir. İbn Sina, özellikle insani nefis söz konusu olduğunda fiziksel bedeni yöneten bir ilke olarak nefis ile kendinde bir zat, cevher ve mahiyet olarak nefis arasında ayırım yapmış ve bu ayırım neticesinde ortaya çıkan gerilimleri çözmeye çalışmıştır. Bu seminerde *Kitabü’n-nefs*’in bu meseleyle ilişkili fasılları okunacak, insanın fiziksel yapısına indirgenip indirgenemeyeceği hakkındaki tartışmalar açısından bugün için de ciddi bir problem olan söz konusu gerilimler yorumlanmaya çalışılacaktır.

– 4 Eylül Pazar, 14:00-16:00

≡
Gazzâlî
(ö. 505/1111)

İhya'ü 'ulûmi'd-dîn

M. Cüneyd Kaya
İstanbul Üniversitesi

Bu oturumda Gazzâlî'nin *İhya'ü 'ulûmi'd-dîn* adlı eserinin “Kalbin Olağanüstülükleri (Acabü'l-kalb)” bölümünden seçilen pasajlar üzerinde durulacaktır. Gazzâlî'nin fıkıh, kelam, felsefe ve tasavvuf disiplinlerinin kesişim noktasında yer alan kritik bir isim olması, onun insana bakışını incelemeyi daha da ilginç bir hale getirmektedir. *İhyâ'*, Gazzâlî'nin Bağdat'taki görevlerini bırakıp inzivaya çekildiği bir dönemde kaleme aldığı şaheserdir ve onun bu oturumda incelenecek bölümü, farklı ilim dallarından unsurlar içermesi bakımından, belki de kitabın en önemli kısmıdır.

– 9 Eylül Cuma, 10:00-12:00

≡
Sühreverdî el-Maktûl
(ö. 587/1191)

Hikmetü'l-işrâk

Fatma Turgay
Balıkesir Üniversitesi

Sühreverdî'nin *Hikmetü'l-işrâk* eseri, kendisinin de belirttiği gibi onun işrâk felsefesini bütünlüklü biçimde ortaya koyduğu başyapıttır. Bu nedenle onun insan anlayışı, diğer eserlerinden farklı olarak, burada nur ontolojisinin ilkelerine bağlı biçimde İşrâkî bir perspektif kazanmaktadır. Buna göre her şeyin nur ve onun dereceleri olarak görülmesi, nefis-beden ikiliğini ortadan kaldırmayı mümkün kıldığı gibi, insanın tek bir kökene, hükümrân bir nura dayandığını ve onun bir yansıması olarak metafizik âleme bağlandığını da göstermektedir.

Bu anlayış içinde Sühreverdî, insanın mütehayyile ve hafıza-hatırlama gibi yetilerini, kendisinden önceki Meşşâî görüşten farklılaşan bir tarzda, “nur” ve “suret” kavramlarına atfettiği anlamlar çerçevesinde yapılandırmıştır. Mütehayyile gücünü hayal/misal âlemine, hatırlama gücünü ise aynı âleme -diğer adıyla anı âlemine- bağlı biçimde ele alması, onun insan anlayışını diğer filozoflardan ayıran yönlerinden bazılarıdır. Bu yaklaşıma göre insanın aslı nefistir, beden ise onun görüldüğü yerdir/mazharıdır, diğer bir deyişle aynasıdır. Tasavvufta da buna benzer görüşler mevcuttur. Sühreverdî'nin İşrâkî söylemi, bu düşünceyi felsefi temellere oturtmakla onlardan ayrılmaktadır.

– 9 Eylül Cuma, 14:00-16:00

Fahreddin er-Râzî
(ö. 606/1210)

el-Metâlibü'l-‘âliye

Eşref Altaş

Istanbul Medeniyet Üniversitesi

Bu seminerde Fahreddin er-Râzî'nin, *el-Metâlibü'l-‘âliye* adlı ansiklopedisinin “el-Ervâhu'l-‘âliye ve's-sâfile” adlı cildinin II. 1. numaralı faslını yorumlayacağız. Râzî'nin nefis hakkında yazdığı çok sayıdaki kitap arasında en geniş ve sistematik şekilde telif edilmiş metni bu metindir. Genel olarak manevî varlıklara, özellikle nefis ve ruhlara ayrılış bu kitabın temel eksenidir. İnsana dair biyolojik, düalist ve fizikalist perspektiflerin değerlendirilmesi metnin temel tartışmaları arasında yer alır. Bunun yanında metinde insanın tanımı, hakikati, idrak ve hareket güçleri, farklı güçlerin bütünlüğü sorunu, özellikle insanın manevî cevherinin nasıl anlaşılacağı hakkındaki klasik İslam düşüncesinin farklı tartışmaları ilgi çekici örnekler üzerinden işlenmiştir. Başka bir açıdan Râzî, insan anlayışını, nefsin mutluluğu ve kurtuluşuyla doğrudan bağlantılı olarak ele almıştır. Bu çerçevede insanın tümel ve tikelleri bilmesi, mutluluk, renkarnasyon, ölüm sonrası nefsin varlığı gibi problemler de ana tartışmalar arasında yer alır. Okuyacağımız metin bu problemlere giriş olarak tasarlanmış olmakla birlikte aynı zamanda klasik İslam düşüncesinde nefisle ilgili temel pozisyonları gösterebilecek bir özelliktedir

– 10 Eylül Cumartesi, 10:00-12:00

İbnü'l-Arabî
(ö. 638/1240)

Fusûsu'l-hikem

Ercan Alkan

Marmara Üniversitesi

İbnü'l-Arabî dinî ve felsefi geleneklerde insan teması etrafında şekillenen sorunların pek çoğuna eserlerinde farklı bağlamlarda cevaplar üreten bir sufi düşünürdür. 627/1230 yılında Şam'da kaleme aldığı *Fusûsu'l-hikem*'in ilk bölümünde (“Âdem Fassı”) İbnü'l-Arabî'nin insan tasavvurunun ipuçlarını bulmak mümkündür. Nitekim ilgili metin muhataplara şu soruları ve cevaplarını belirli bir düzeyde görme imkânı sunmaktadır: İnsan nedir? İnsanı kâmil kimdir? İnsan ne ile/nasıl yetkinleşir? İnsan ile Tanrı arasında, insan ile âlem arasında ne tür bir ilişki ya da benzerlik vardır? İnsanın âlemde Tanrı'nın halifesi olması ne demektir? İnsanın Hakk'ın sureti üzere varlığa gelişi ne anlam ifade etmektedir?

– 10 Eylül Cumartesi, 14:00-16:00

≡
Sadrüşşerîa
(ö. 747/1346)

et-Tavzih

Tuncay Başoğlu

TDV İslam Araştırmaları Merkezi

İslami ilimlerin farklı dallarında insan farklı boyutlarıyla ele alınır ve âlimler bu farklı boyutları kendi düşüncelerinde tutarlı bir bütünlük içerisinde incelemeye çalışırlar. Bu seminerde Sadrüşşerîa'nın usul eseri *et-Tavzih* ile Teftâzânî'nin bu esere yazdığı *et-Telvih* adlı şerhindeki ilgili bölüm okunacak ve onların kelimelerindeki görüşleriyle de irtibatlı olarak nefis, akıl, irade, fiil, kesb, âdemiyet, ehliyet, teklif, amel ve zimmet kavramları çerçevesinde fıkhîtaki insan anlayışı üzerinde durulacaktır. Sözkonusu usul eserleri, Osmanlı medreselerinde en çok okunan eserlerdendir ve bu eserlerin müellifleri de müteahhirîn dönem İslam düşüncesinde önemli birer yere sahiptir. İnsan anlayışı açısından tartıştıkları konular ve benimsedikleri görüşler, dönemin usul ve fıkıh anlayışını temsil edici niteliktedir.

– 11 Eylül Pazar, 10:00-12:00

≡
Molla Sadrâ
(ö. 1050/1641)

el-Hikmetü'l-müteliye fî esfâri'l-'akliyyeti'l-erba'a

Sümeyye Parıldar

İstanbul Üniversitesi

Molla Sadra 17. yüzyıla kadar İslam dünyasındaki önde gelen felsefi düşünceleri sentezleyerek (öncelikle Felâsife, İsrakiler, Kelamcılar ve Ekberî gelenek) kendi üst dilini kurmaya çalışan önemli bir filozoftur ve kurmaya çalıştığı Hikmet'i mutealiye sisteminin en detaylı anlatısına *el-Hikmetü'l-müte'aliye fî esfâri'l-'akliyyeti'l-erba'a* kitabında yer vermektedir. Okunacak olan metin onun nefis görüşünün detaylarını anlamak için kilit noktasını teşkil eden, nefis ve nefsin tüm yetilerini özdeşliği ilkesini anlatmaktadır. *Cevheri hareket, bilen bilinen birliği ile nefsin cevheri hareketi* öğretileri insan anlayışını nasıl şekillendirmektedir, bu fasıl sayesinde daha derinlikli anlaşılabilir kılınmaktadır. Yine bu metinle birlikte, Sadrâ sisteminin kendinden önceki sistemlerle farklılaştığı noktaların tespiti de daha mümkün kılınmaktadır. Böylece varlığın tüm hakikatleri anlamada asıl teşkil ettiği bir sistem kuran filozofun varlık anlayışı merkezinde insan anlayışının nasıl şekillendiği de ele alınmaktadır. Her ne kadar etkisi itibarıyla daha bölgesel kaldığı düşünülebilirse de, Molla Sadrâ sistemi çok boyutluluğu ve diğer Meşşâî ve İsrâkî sistemlere alternatif sunma gücü sebebi ile günümüzde artan bir akademik ilginin odağı olmaktadır.

– 11 Eylül Pazar 14:00-16:00

≡
R. Descartes
(ö. 1650)

Metot Üzerine Konuşma

İshak Arslan

Istanbul Ticaret Üniversitesi

Bu seminerde modern felsefenin kurucusu olarak kabul edilen Descartes'in *Metot Üzerine Konuşma* başlıklı kitabı analiz edilecektir. Avrupa'nın Hristiyanlıkla birleşmiş Aris-totelesçi düşünce geleneğini eleştiriye tabi tutan eser, açık-seçik, mantıksal ve matematiksel temelde gelişecek yeni düşüncenin kurallarını ortaya koymuştur. Bu kurallardan hareketle insan gözlemcinin Tanrı ve doğanın karşısında özgür ve bağımsız bir özne olarak konumlandırma çaba-larının ele alınacağı seminerde Descartes'in "cogito"sunun Newton ve Darwin'de ulaştığı biçimlere de kısaca değini-lecektir.

– 16 Eylül Cuma, 10:00-12:00

≡
Thomas Hobbes
(ö. 1679)

Leviathan

M. Akif Kayapınar

Ibn Haldun Üniversitesi

Adı genellikle çoktan reddedilmiş bir rejim tipi olan mutlaki-yetçi monarşizmle birlikte anılıyor olsa da, günümüzde pek çok düşünce tarihçisi açısından Thomas Hobbes'un ve onun en önemli eseri olan *Leviathan*'ın, son derece haklı ve makul gerekçelerle, modern siyaset tasavvurunun başlıca kurucu zih-ni ve metni olduğu düşünülmektedir. Nitekim modern siya-set tasavvurunun "krizi"ni ya da açmazlarını anlamak isteyen araştırmacıların yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren dikkatlerini giderek artan oranda Hobbes'a yoğunlaştırma-larının nedeni de budur. Her ne kadar Avrupa'da klasik siyaset anlayışı ile köprüleri atan ilk düşünür Makyavelli olsa da, yeni siyaset tasavvurunun paradigmatik çerçevesini Hobbes kur-muştur. Daha spesifik olarak, özellikle *Leviathan*'da Hobbes, zamanına kadar belirleyici etkisini sürdürmüş olan klasik Ari-sotelesçi-Hristiyan siyaset tasavvurunun yerine modern mekan-ik kozmolojiye dayalı ve insan-merkezli siyaset tasavvuru nu ihdas etmiştir. Klasik düşüncede siyaset alanı genellikle koz-mik bütünün edilgen bir parçası olarak algılanagelirken, *Levi-athan*'da siyasetin zemini kozmik bütünden ayrılmıştır. Yeni tasavvurda siyasetin yaslandığı metafizik mebdde ne ilahi ne de tabii bir düzendir; bunların yerini on yedinci yüzyılda kurgu-lanmış olan "birey insan" nosyonu almıştır. Bu değişimin en büyük göstergelerinden biri Hobbes'un kitabına "İnsan" bahsi ile başlamasıdır. Burada Hobbes her türlü bütünden bağımsız, siyasal ve toplumsal yapılardan "önce" varolduğuna inandığı bir "insan" tasavvur eder. İnsanın imkânları ve sınırları siyase-tin de imkânlarını ve sınırlarını belirler. Siyasallık ve onun nihai tezahürü olan devlet nihayetinde insana indirgenebilir. Ancak Hobbes'un insanı da, tahmin edilebileceği gibi, klasik insan anlayışından tamamen farklı, modern mekanik kozmolojinin kurguladığı insandır.

– 16 Eylül Cuma, 14:00-16:00

David Hume
(ö.1776)

İnsan Doğası Üzerine İnceleme

Ahmet Dağ

Bursa Uludağ Üniversitesi

Hume'un "ölü doğdu" dediği ve 20-25 yaşları arasında yazdığı ve bilgi, tutku ve ahlak gibi önemli konuları edindiği *Treatise* yani *İnsan Doğası Üzerine İnceleme* eseri felsefe tarihinin en önemli eserlerinden biridir. Söz konusu bu eser; "duyumlar, izlenimler, idealar, hafıza, imgelem ve idrak" gibi insana ait kavramlara değinmiştir. Tutkuların aklın kölesi olduğu iddiasında bulunan Hume, insan doğasının hakikatinin güvenliği üzerine moderniteyi inşa etmiştir. Kitabında insan doğasının temel koşulu olan iyinin anlaşıldığında iyi ve sade toplumu inşa edebileceği iddiasında bulunur. Yeniçağ düşüncesinin en münbit filozoflarından biri olan Hume, Hristiyan Ortaçağ Avrupa Medeniyetinden, Çağdaş İngiliz-Yahudi Medeniyetine doğru gelişen süreçte çağının meselelerine vakıf olan önemli bir düşünürdür. Mevcut dünyanın dolayısıyla insanın inşasında Hume, çok önemli bir düşünürdür.

İki ana eseri (*Treatise ve İnsan Zihni Üzerine Bir Soruşturma*) olan Hume, *Treatise* eserinde deneysel psikoloji biliminin temellerini inşa etmiştir. Ekonomi, etik, din felsefesi ve bilim felsefesinin temellerini de inşa eden bu metin ve yazarı Hume, bilimleri ve mevcut dünyayı anlamak için oldukça önemlidir.

– 17 Eylül Cumartesi, 10:00-12:00

Immanuel Kant
(ö. 1804)

Aydınlanma Nedir?

Ahmet Ayhan Çitil

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Berlinische Monatsschrift adlı derginin 1783 yılının aralık ayında yayınlanan sayısında Johann Friedrich Zollner adlı bir ilahiyatçı, evlilik kurumu ve din ilişkisi ile ilgili bir yazı yayımlıyor ve yazısının bir bölümünde "Aydınlanma Nedir?" sorusuna yer veriyor. Bu soru o dönemde hatırı sayılır çok sayıda fikir insanının yazılar kaleme almasına, bunların bir kısmının aynı dergide, bir kısmının ise başka mecralarda yayımlanmasına yol açıyor. Yaklaşık on yıl içerisinde Alman dünyasında neredeyse tartışmaya girmeyen ve görüş beyan etmeyen kimse kalmıyor. *Berlinische Monatsschrift*'in Aralık 1784 sayısında Moses Mendelssohn'un yazısı ile birlikte Immanuel Kant'ın "Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?" ("Soruya cevap: Aydınlanma Nedir?") başlıklı yazısı yayımlanıyor ve bu yazı tüm diğer yazılardan daha çok ilgi çekiyor. Kant'ın bu yazısındaki görüşleri kritik felsefesinin de bir hasılası. Kant'ın yazısının belki de en çarpıcı yanı aydınlanmayı; "dini otoritenin eleştirilmesi", "siyasi özgürlükler" ve "bilimsel-teknolojik gelişmeler" gibi düşüncelerle değil her bir bireyin kendisi için ve kendine dayanarak düşünmeye başlaması ile belirlenmesi. Kant bu belirlenimden hareketle din inançlar, düşünce özgürlüğü ve siyasi otoritenin sınırları ile ilgili çok çarpıcı tespitlerde bulunuyor. Seminerde daha sonra yapılan tüm aydınlanma tartışmalarının merkezinde yer alan bu metni anlamaya ve eleştirel bir gözle değerlendirmeye çalışacağız.

– 17 Eylül Cumartesi, 14:00-16:00

≡≡≡
Johann Wolfgang von Goethe
(ö. 1832)

Faust

Mustafa Özel
İstanbul Şehir Üniversitesi

Faust'un 20 yılda yazılmış birinci cildi, fert ile Şeytan arasındaki trajik bir ilişkinin hikayesidir. Aklıkarışık bir bilgin, mutlak bilgi ve haz karşılığında, ruhunu Şeytana satmaktadır. Tam 40 yılda tamamlanabilen ikinci cildi ise, devlet ile Şeytan arasındaki mutlu ilişkinin hikayesidir. Akı dağınık bir imperator, sanal aklın (kağıt para) karşılığında, ülkesini Şeytanın (ve çırağı Faust'un) etkisine terk etmektedir. Modernlik, modern birey ile modern devletin, Şeytanla düşüp kalkmasıdır. Faust figürü ile Goethe modern insan tasarımını yaratmıştır. Modern insanı tanımak istiyorsak, Faust'u derinlikli bir şekilde kavramak gerekiyor. Bu oturumda, Goethe'nin bir dünya klasiği statüsü kazanmış *Faust* kitabına odaklanarak modern insanı tanımaya çalışacağız.

– 18 Eylül Pazar, 10:00-12:00

≡≡≡
Karl Marx
(ö. 1883)

Feuerbach Üzerine Tezler

Hüseyin Etil
Bilim ve Sanat Vakfı Küresel Araştırmalar Merkezi

Feuerbach Üzerine Tezler, Marx'ın bir yandan Alman idealist felsefe geleneğinden, diğer yandan kaba materyalist bilim geleneğinden koparak kendi tarihsel materyalizmini formüle ettiği meşhur tezlerdir. *Tezler*, Marx'ın insan ve toplum hakkındaki görüşlerinin en net ifadelerinden oluşmaktadır. Marx'ın gençlik dönemi eserlerinde olgunluk dönemi eserlerine geçişte *Tezler*, *Alman İdeolojisi* çalışmasıyla birlikte önemli bir sıçrama anı olarak görülmelidir. Dünyayı felsefi bir konumdan yorumlamaktan dünyanın devrimci bir şekilde dönüştürülmesine doğru bir dönüşümü temsil eder. İdealist felsefe praksis felsefesiyle yer değiştirir. Marx'ın ve Marksizmin bütünlüklü bir insan doğası kavrayışı var mıdır? Marx'ın zihinsel netleşme adına kaleme aldığı *Tezler*'de yabancılaşma, hakikat ve insan doğası meseleleri tarihsel materyalist bir yaklaşımla formülize edilmektedir. Bu itibarla Marx'a göre insanı anlamak onun tarihini, insanın nasıl insan olduğunu anlamaktır. İnsan ve hakikat *Tezler*'de etkinlik olarak kavramsallaştırılır. *Tezler*'e odaklanacağımız konuşmamızda Marx'ın "insan etkinliktir" kavrayışını nasıl izah ettiğini anlamaya çalışacağız.

– 18 Eylül Pazar, 14:00-16:00

≡≡≡
Sigmund Freud
(ö. 1939)

Psikanaliz Üzerine Beş Ders

V. Metin Demir

Bursa Uludağ Üniversitesi

1910'da İngilizce olarak yayınlanan psikanaliz üzerine beş ders adlı konferans dizisi Sigmund Freud'un New York ta verdiği psikanalizi yabancı bir kültüre tanıtmaya çalıştığı bir eserdir. Bu çalışma ile ilk defa psikanaliz uluslararası tanınırlık kazanmıştır ve ilk ağızdan psikanaliz tanıtılmıştır. Eserde Freud psikanaliz tarihini bilinçdışı kavramını bastırma ve direnç mekanizmalarını nevroz tedavisini ve psikolojik gelişim evrelerini anlaşılır şekilde izah eder. Bu kitabın Freud'un insan doğasına dair temel tezlerinin en anlaşılır ve bütünlüklü ifade edildiği eser olduğu söylenebilir. 1915'te "insanlığın bugüne kadar olan narsizmine, insanlığın kendine olan sevgisine üç darbe indirildi: birini Kopernik ikincisini Darwin üçüncü ve en yaralayıcı olanını psikanaliz indirdi" derken psikanalizin geleneksel "insan" anlayışını nasıl değiştirdiğini bu kitap sergilemektedir.

– 23 Eylül Cuma, 10:00-12:00

≡≡≡
Martin Heidegger
(ö. 1976)

Hümanizm Üzerine

Erdal Yılmaz

Marmara Üniversitesi

İnsan, varoluşu ile kendinde olan bir özü eylemleriyle ifade mi etmekte yoksa özünü eylemleriyle bizatihi kendisi mi oluşturmaktadır? Diğer bir ifade ile "existentia" mı yoksa "essentia" mı önce gelir? Bu soru varoluş felsefesi açısından oldukça önem arz etmektedir. Sartre'ın varoluş felsefesinin cevabı, insanın kendi özünü kendisinin oluşturduğu iddiasında yatmakta, yani "existentia essentia"yı önceler. Sartre'ın varoluşçuluğu insanı eylemlerinden hareketle düşünür. Felsefi literatürde, diğer adlandırmalara ilaveten varoluşçu bir filozof olarak kabul edilen Heidegger'in, Jean Baufret'nin Sartre'ın *Varoluşçuluk Bir Hümanizmdir* (1946) metninin de oluşturduğu ortamdan hareketle Heidegger'e yönelttiği sorular üzerine yazılan *Hümanizm Üzerine* (1947) metni, Sartre'ın varoluşçu felsefesini de dikkate alan, insanın özüne dair bir soruşturmayı içermektedir. Heidegger'e göre Sartre'ın ifade ettiği haliyle hümanizm, tarihte ilk ortaya çıktığı halinde olduğu gibi bir metafizik temele dayanmaktadır. Aslında her hümanizm temelini ya bir metafiziğin içinde bulur ya da kendini metafiziğin temeli haline getirir. Bunun en temel sebebi, Heidegger'e göre, varlığın hakikati sorusunu sormaksızın varolanı yorumlamaya çalışmasında yatar. Sartre'ın Platon'dan itibaren felsefeye hâkim olan yaklaşımı tersine çevirmesi yani "existentia"nın "essentia"yı öncelemesini iddia etmesi bu iddianın metafizik ile olan ilişkisini değiştirmemektedir. Hümanizm, varlıktan habersiz varolanlar ile meşgul olan metafizik çerçeveye gömülü kalmıştır. Oysaki Heidegger, insanın özüne dair düşünmenin varlığın hakikati ile ilişkisinde yürütülmesi gerektiğini belirtir. İnsanın özü, "existentia essentia" karşıtlığı üzerinden değil fakat "Ek-sistenz" olarak ele alınır. Böyle bir yaklaşım, varlığın insanın özümüyle olan bağıni yerine getirir. Toplantımızda Heidegger'in *Hümanizm Üzerine* metni analiz edilmek suretiyle insanın özüne dair bir soruşturma yapılacaktır. Bu metin analizi aynı zamanda Heidegger'in düşüncesindeki sürekliliği ve dönüşümü görme imkânı da sunacaktır.

– 23 Eylül Cuma, 14:00-16:00

≡≡≡

Noam Chomsky, Micheal Foucault
(ö. 1985)

İnsan Doğası: İktidara Karşı Adalet

Nurullah Ardıç

Istanbul Teknik Üniversitesi

Bu okumada çağımızın iki önemli filozofu Noam Chomsky ile Michel Foucault'nun "insan tabiatı" üzerine 1971'de yaptıkları ünlü tartışma ele alınacaktır. İnsanın tabiatının ne olduğu konusu gerek felsefe, gerekse de sosyal teoride insana ve topluma/tarihe yönelik ana bakış açılarının temelini oluşturur. Klasik ve modern felsefi ve sosyal yaklaşımlarda insan tabiatına dair açık veya örtük çeşitli varsayımlar (*hayvan-ı natık, homo faber* gibi) bulunurken postmodernizm bu temel varsayımları reddederek insanın bir tabiatının bulunmadığını öne sürmüştür. İşte bu tartışmada da modern yaklaşımı temsil eden Chomsky insanın evrensel zihin yapıları olduğunu savunurken postmodern bakışı temsil eden Foucault insan tabiatına dair söz konusu varsayımların içinde bulunduğumuz kültür ve medeniyetin ürünü olduğunu belirtmektedir. Bu okumada, bu iki farklı yaklaşımın özellikle iktidar ilişkileri ve adalet kavramları açısından ulaştığı kimi zaman farklı, bazen de benzer sonuçlara vurgu yapılacaktır.

– 24 Eylül Cumartesi, 10:00-12:00

≡≡≡

Jürgen Habermas

İnsan Doğasının Geleceği

Alim Arlı

Istanbul Teknik Üniversitesi

Alman sosyolog ve filozof J. Habermas, *İnsan Doğasının Geleceği* kitabında biyoteknoloji ve genetik araştırmalarındaki gelişmelere bakarak insan doğasının geleceği hakkında normatif bir tartışma yapmaktadır. Bilim ve teknolojinin yaşam dünyasını sömürgeleştirme girişimleri karşısında daima eleştirel bir dikkate sahip olan Habermas, *İletişimsel Eylem Kuramı, İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim* gibi kitaplarındaki temel felsefesinin izinde çağdaş insan doğası tartışmaları hakkında eleştirel bir yorumlama geliştiriyor. Habermas, genetik ve biyoteknolojik araştırmaların felsefi, etik ve politik sonuçlarını ele alarak meseleyi derinleştirme denemesi yapmaktadır. Ahlaki ve normatif sorunlara işaret ederek, pozitivist bilim felsefesinin "yaşam" ile "iyi yaşam" arasında kopardığı bağlantıyı çağdaş sorunlar ışığında yeniden değerlendirmektedir. Genetik mühendisliği ve embriyo araştırmalarının insan doğasını programlamaya dayanan girişimlerinin insan özgürlüğüne, otantik kişiliğe ve ahlaki özerkliğe karşı yol açabileceği olumsuz sonuçları kritik ediyor ve "tür etiği" kavramsallaştırmasını geliştiriyor. Bu konuşmada, Habermas'ın bilim ve teknik alanındaki gelişmeleri kendi normatif teorisi içinde nasıl ele aldığına, genetik programlama karşısında insanın özgürlük ve haysiyetini felsefi açıdan nasıl temellendirdiğine bakılacaktır.

– 24 Eylül Cumartesi, 14:00-16:00

Thomas Nagel

Yarasa Olmak Neye Benzer?

Eyüp Süzgün

Istanbul Üniversitesi

Amerikalı filozof Thomas Nagel, 1974'te kaleme aldığı kısa metni "Yarasa Olmak Neye Benzer?" başlıklı makalesiyle çağdaş zihin felsefesinin gidişatına ve zihni bilimsel açıdan ele almayı amaçlayan çalışmalara önemli bir müdahalede bulunur. Makalede ileri sürdüğü görüş, bugün kısaca "Yarasa Argümanı" diye bilinir ve zihin ya da bilincin "özel karakter"ini konuyla ilgili yürütülen tartışmaların merkezine oturtur. Makalede yarasaların biyofiziksel organizasyonu temelinde bir öznellik tartışması yapılmasına rağmen, buradaki asıl mesele, insan doğasını açıklama yönündeki bilimsel ve felsefi çabaların, "insan türü"ne ait zihinsel durumları belirlemede önemli bir yere sahip olan öznelliği göz ardı ettiklerinde içine düşecekleri ölümcül hatalara dikkatleri çekmektir. Öznelğin merkeziliği üzerinden insan bilincine ya da zihnine dair "salt nesnel" bir açıklama yapmanın imkânsızlığına işaret eden Nagel, buradan yola çıkarak, en genel anlamda "kendi-başına-gerçekliği", daha özelde ise bilincin kurduğu insan fenomenal gerçekliğini, "öznellik-nesnellik ikiliği" çerçevesinde yeniden yorumlayarak indirgemeci tutumları sert bir dille eleştirir. Bu çerçevede, seminerde, insana ve insan doğasına yönelik anlayışlar Yarasa Argümanı üzerinden değerlendirilerek, argümanın yapısından ve içerimlerinden hareketle "insan olmanın gerçekte nasıl bir şey olduğu" tartışılacaktır.

– 25 Pazar, 10:00-12:00

FATİH SAHN-I SEMÂN
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

İslâm ilim geleneğinin tanıtımını, öğretimini ve araştırılmasını amaç edinen Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi, 2018 güzünde faaliyetlerine başladı.

Fatih Camii Küliyesi'nin Bahr-ı Sefid (Akdeniz) Medreseleri'nde faaliyet gösteren merkezin çalışmaları üç noktaya odaklanmıştır:

- ||| İslam ilim geleneğini merkeze alarak eğitim programları, kurslar, seminerler ve ilmî toplantılar düzenlemek, eğitim malzemeleri hazırlamak
- ||| İslam ilim geleneğine dair akademik araştırma ve toplumsal bilinirlik seviyesinin yükselmesine katkıda bulunmak üzere projeler yürütmek
- ||| İslam medeniyeti bünyesinde gelişen farklı ilim geleneklerinin kurumsal tarihi ve özellikle Osmanlı medreseleri hakkında özgün bilgi üretiminde bulunmak

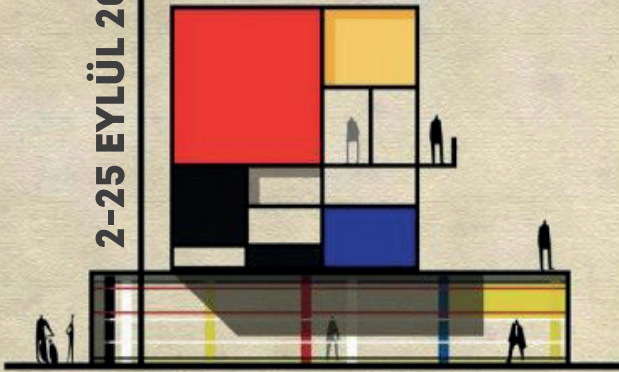
Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi'nin faaliyetleri hakkında ayrıntı bilgi için <https://www.fatihkulliyesimedreseleri.com/>

FATİH SAHN-I SEMÂN
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

SAHN-I SEMÂN'DA
İNSAN BİLGİ
ADALET
KONUŞMALARI

2-25 EYLÜL 2022

Başvuru Tarihleri
16-27 Ağustos 2022

www.fatihkulliyesimedreseleri.com
sahniseman@iyc.org.tr